

umbre, abruzzès, calabrès i sicilià, mentre que *gruccia*, la forma molt predominant literàriament, apareix des del S. XIV.

Sobre l'etimologia germànica han estat d'acord W. Förster (ZRPb. II, 1879, 85), Th. Braune (ZRPb. 5 XIX, 363), Brüch (*Einfluss d. germ. aufs Vglat.*, p. 9), Kluge (*Dt. Et. Wb.*, s.v. *krücke*), Gamillscheg (*RomGerm.* I, 254, i EWFS), REW (4785), Wartburg (*FEW* XVI, 405ss.), etc. El mot està amplament representat en germànic: ags. *crycc* 'crossa', d'on l'angl. 10 *crutch*, a-al. ant. *krucka* (que atesa la forma *krücke* de l'a-al. mj. ha de sortir d'un més antic *kruckja*), al. mod. *krücke*, b-al. ant. *krukka*, neerl. mj. *crucke* el mostren estès en totes les èpoques i dialectes del germànic occidental.

És veritat que en escandinau no hi ha dades des de la fase més antiga però el danès *krykke* i suec *krycka* es tenen per autòctons i tan antics que alguns parlen fins i tot d'un esc. ant. *kruckja*; de tota manera el mot està en apofonia regular amb l'esc. ant. 20 *krökkr* 'ganxo' (veg. CROC) i amb esc. ant. *kraki* 'bastó amb un ganxo a la punta'; per tant fins podria ser un derivat ja pangermànic (per més que no figuri en els textos ulfilans ni èddics); se'n dona en germànic una etimologia indoeuropea (Pok., IEW, 385) per més que no sigui indiscutible. L'únic esdrúpol el presentaria la ò oberta unànime del francès, l'occità, el català i els dialectes italians, però pertot pot haver actuat amb més o menys força la influència del tipus *croc* 'ganxo' (en català hi pogueren ajudar *clòsa* i *garrot*, cf. les formes contaminades val. i men. que ja he assenyalat; difícilment la llei fonètica, estudiada en *LleuresC*, 189ss., vist que les àrees de difusió no coincideixen).

No és estrany que el nom d'una cosa que constituïa, 35 conspicuament, un atribut dels alts dignataris eclesiàstics, sigui pres de la llengua dels francs, car en temps merovingis i carolingis, tots aqueixos dignataris foren de raça i llengua germànica.

DERIV.: *Crosseta* («Sant Felix, caputxí, empunyant 40 la *croçeta*, ab lo hàbit de sayal», B. de Maldà, *Excursions*, p. 21). Potser *crossilló* 'mena de raïm' (çforma acolzada del sarment?, potser en lloc de \**croixilló* de *cruixir*, cf. dissimilacions semblants en *cruixillada*, *cruixidell*).

CROSTA, del ll. CRŪSTA 'closca', 'escorça', 'crosta de pa, de glaç, d'una ferida', etc. □ I.<sup>a</sup> doc.: c. 1275, Llull.

L'apliquen Llull i Ausiàs a la del pa, BMetge a 50 l'aparença externa de la pell femenina, autors des de c. 1500 a la de les nafres; l'aplicació a la coberta dura d'una construcció la trobem en textos des de princ. del S. XV: «faça un mur --- un muró --- sobre aquell solament sien feytes dues cerques de tàpies ab *crosta* de morter dins e defora ---», doc. d'Hospitalers de l'a. 1408 (MiretS, *TemplH*, p. 450), «la cuberta o *crosta*: tectorium», OPou (*TbPu.*, 8). Entre els valencians no és pas igual a la *corfa*: aquella, p. ex., a Xàbia (1955) es diu de la d'una ferideta, de la del pa, 60

de la de l'arròs molt cuit: justament l'arròs amb *crosta* (*arōz en krōsta*) és una de les menes tradicionals i estimades de preparar la paella.<sup>1</sup> D'interès, encara: 'capa de fems amb què es cobreix el paller', Castell- 5 dans (1936); a Cardós i Vall Ferrera es diu també de la 'crosta del pa' però no menys del 'tel de la llet', en particular al més dens que es fa a la que de primer tenia molta *eskúma* o bromera (Àreu, Farrera, Cardós, 1933-4). Particular de Ribagorça és l'acc. 'escorça d'arbre' (oposat a l'*albà* o *albca* a Benasc, Ferraz, 19), igual a Viu de Campo (1965), la del pi a Bielsa (1965). És tan errònia l'explicació esporàdica que vol donar Moll a la *ó* (AORBB II, 13, i *AlcM*) que el mot té a gran part del territori lingüístic, com la seva afirmació 15 que aquesta ò és general: a *LleuresC*, 191, vaig donar l'explicació bona per la llei fonètica allí exposada, i vaig detallar així l'extensió de la *ó* i la ò en aquest mot: *krōstə* a Bna., Mall. i Men., però *crōsta* al Pallars, Castelldans, les Borges Blanques (BDLC VI, 51), Fraga (BDC IV, 30), Barravés (BDC VI, 23), l'Alguer (AORBB VII, 71), i tots dos a les comarques gironines i valencianes (*kōstra* a Xàbia); *krūstə* al Ross.; oc. *crousto*, fr. *croûte*, it. *crosta* (RohlfS, *It. Gr.*, § 69, aquest sí degut a la influència de *çosta* 'costella').

El trasllat de la -r- és estrany als altres dominis rom. 25 només cast. *costra*, que també és forma valenciana, però estranya fins a Ribagorça i als esmentats pobles de l'Alt Aragó. Alguna part, doncs, degué tenir-hi la influència aràbiga.

L'expressió *ser de la crosta de baix* per a 'ser reaccionari' [diccionari Balari] que l'*AlcM* dona com a singular de l'Empordà i Olot, no és menys de Bna. i de tot el Princ., i pertot en general es diu més breument *ser de la crosta* i prou; tan viva i general, que pels anys 1930-40 va fer molta fortuna el derivat *els encrostats*, per dir el mateix, inventat llavors per Cèsar A. Jordana.

DERIV.: *Crost.* *Crostada.* *Crosta* [S. XIII, *Conso-* 35 *lat*]: «haver qui sia més en nau, si-s banya per cuberta o per murada, o per arbres o per sentina o per timoneres o per ambrunals o per porta, o per metre en loch dubtós, o per poch *crosta* ---», cap. 18 (p. 72, que Pardessus tradueix «par défaut de carénage», *AlcM* 'betum amb què es pinta el buc de les embarcacions ---'); d'on *encrostamar*: «roba que --- 45 serà banyada per aygua la cuberta --- lo senyor de la nau o del leny deu sostenir tot lo damnatge; e si-s banya per aygua del pla que la nau o leny faça, e sia suficientment *encrostamada*, e per murada ne per cuberta no faça aygua, lo senyor de la nau no sia tengut de res esmenar» (id., cap. 19, p. 72). *Crostar.* *Crostat.*

*Croster;* *crostera* [dissim. en *coatera*, Llull], eiv. *crustera* «costra, escara» (PzCabrero); *crosteram.* *Crost-* 50 *tè*: reemplaça el cat. central *crostó* a l'Alt Pallars (Cardós i Vall Ferrera, 1932-4); en el Flamicell *fer crostet* (pa i all), petit àpat entremig de l'esmorzar (a les 8) i *fer deu hores* (a les 10) (BDLC II, 336); + *crostill* 'cada un dels bocins de la part externa de la soca o rull, que cau tot seguit que comencen a serrar' a l'alta Ribagorçana (Senet, Krüger, *Hochpyr.*, VKR IX, 35),